דא"ל. לוקח למוכר: **אי לאו דאוניתן.** בשעת מכירה היה מתקיים המקח ולא מלית הדרת בך ואע"פ שהוקר אחרי כן והשתא מלית הדרת בתמיה וכי בשביל שאוניתני וייפו חכמים את כחי לחזור אם אלולה ונתנו ידי על העליונה תחזור בך גם אתה כשהוקר לבסוף ותהי גם ידך על העליונה א"כ מלינו חוטא נשכר: ג) **ועמדו על שמונה.** רבותא נקט ביטול מקח והוא הדין דהוה מלי למימר ועמדו על שבעה דאיכא אותאת שתות מעות ורוצה גם מוכר לחזור ג) : **ותנא תונא.** תנא דידן כמו אבונא אחונא ולשון קצר הוא: **יפות ונמצאו רעות.** הרי נתאנה לוקח לוקח יכול לחזור בו ולא מוכר אע"ג דהוקרו דלהך רבותא איצטריך למתניה: **שוה ו' כסף.** שתות מקח הוא והוא הדין לשוה ז' בשש דהוי שתות מעות: **והוזל.** אחר זמן מרובה ורוצה לוקח לחזור דהא אכתי לא נתקיים המקח דהא מוכר לעולם חוזר כדאמרינן בהזהב (ב"מ דף נח.) : **על שנש.** ה"ג הוי מלי למימר על ד' דהוי ביטול מקח: הכי גרסינן בספיפא כמו שכתוב בספריס **מאי קא משמע לן מתניתין היא אי ממתניתין הוה אמינא דלמא דרב חסדא תרוייהו מצו הדרי בהו ומתני' היא אי ממתני' הוה אמינא דלמא דרב חסדא תרוייהו מצו הדרי בהו ומתניתין ה"ט משום דכתיב רע רע יאמר הקונה וגירסת ר"י מאי קמ"ל מתניתין וכו': (ג) רשב"ם ד"ה ומתניתין וכו' אומר לו זה אתה כמזקק רעות: (ג) ד"ה לימא וכו' מין אחד הוא אין: (ד) תוס' ד"ה מאי קמ"ל וכו' יש לו לשנות כדי למנות ד' מדות כי היכי דקתני יפות ונמצאו יפות ופף על גב דמילתא דפשיטא הוא דאע"ג דהוקרו והוזלו: (ה) בא"ד ריש הוי חידדוש ניחא: (ו) ד"ה מ' ממתניתין וכו' אע"פ שאמרת שהן יפות יודע הייתי סדן רעות: (ז) ד"ה בספרא וכו' א"כ מסתמא עומד במזרח והא דאמר: (ח) בא"ד לריך לומר דמקדם דקדא הייט קדש של עולם שאצל גן עדן במערבו והייט:**

מוסף רש"י

עמוק. דהייט שפל כמלאה תמה שנכלית עמוקה שפל מן הכל (בכורות מא.) תמה אצל גל גרמית עמוקה וכן כל גבן ושמור בבאר גרמה הלבן עמוק, כך בהרת לבנה היא (חולין סג.).

מוסף תוספות

א. בזו תקנו וכו' ועשאוהו מפני חזרתו, כדין מקח טעות, ושיהיו שניהם חוזרים בו להראות כי מקח כזה ראוי שיהא בטל. ריטב"א. ובר"ן כתב: דאגן סהדי שאין הלוקח רוצה באותו מקח ומסתמא ברשות מוכר עומד ויכול ליטלו לעצמו או למכרו לאחר וכו'. ב. [ו]למימר ליה אי ניחא לך לקיומיה למקח בהני דמי לחיי, ואי לא, בטליה למקח לגמרי. יד רמה. ג. [ו]יאמר הלוקח אני על דעת רעות לקחתי ולא סמכתי על דברך שאמרת לי שהם יפות. ריטב"א. ד. כי כשאמרת לי רעות הם לא סמכתי עליך כי יודע הייתי שדרך הלוקח לגנות מקחו. שם. ה. שאין כאן טעות כי דרך הלוקח לגנות המקח ודרך המוכר לשבחו. שם. ו. שאסור באורו של שמש. רמב"ן. ובר"ן כתב: שאסור לראות בשמש. ז. ולא מסתבר לומר דפליגי בהכי דמר סבר גן עדן במזרח ומר סבר במערב. תוס' בכורות נה:

תורה אור השלם

1 רָע רָע יֹאמַר הַקֹּנֶה וְאָז֖ל לוֹ אָז יִתְהַלָּֽל׃
משלי כ יד

2 וְרָאָ֣ה הַכֹּהֵ֗ן אֶת הַנֶּ֤גַע וְהִנֵּה֙ מַרְאֵ֣הוּ עָמֹ֔ק מִן הָע֖וֹר וּבוֹ֑ שֵׂעָ֣ר צָהֹ֗ב דָּ֚ק וְטִמֵּ֣א אֹת֔וֹ הַכֹּהֵ֖ן נֶ֣תֶק הוּא֑ צָרַ֣עַת הָרֹ֗אשׁ אוֹ הַזָּקָ֛ן הוּא׃
ויקרא יג ל

הגהות הב"ח

(א) גב' מאי קמ"ל מתני' היא אי ממתניתין ה"א דלמא דרב חסדא תרוייהו מצו הדרי בהו ומתניתין ה"ט משום דכתיב רע רע יאמר הקונה וגירסת ר"י מאי קמ"ל מתניתין וכו': (ב) רשב"ם ד"ה ומתניתין וכו' אומר לו זה אתה כמזקק רעות: (ג) ד"ה לימא וכו' מין אחד הוא אין: (ד) תוס' ד"ה מאי קמ"ל וכו' יש לו לשנות כדי למנות ד' מדות כי היכי דקתני יפות ונמצאו יפות ופף על גב דמילתא דפשיטא הוא דאע"ג דהוקרו והוזלו: (ה) בא"ד ריש הוי חידדוש ניחא: (ו) ד"ה מ' ממתניתין וכו' אע"פ שאמרת שהן יפות יודע הייתי סדן רעות: (ז) ד"ה בספרא וכו' א"כ מסתמא עומד במזרח והא דאמר: (ח) בא"ד לריך לומר דמקדם דקדא הייט קדש של עולם שאצל גן עדן במערבו והייט:

מוסף רש"י

עמוק. דהייט שפל כמלאה תמה שנכלית עמוקה שפל מן הכל גרמית עמוקה וכן כל גבן ושמור בבאר גרמה הלבן עמוק, כך בהרת לבנה היא (חולין סג.).

מוסף תוספות

א. בזו תקנו וכו' ועשאוהו מפני חזרתו, כדין מקח טעות, ושיהיו שניהם חוזרים בו להראות כי מקח כזה ראוי שיהא בטל. ריטב"א. ובר"ן כתב: דאגן סהדי שאין הלוקח רוצה באותו מקח ומסתמא ברשות מוכר עומד ויכול ליטלו לעצמו או למכרו לאחר וכו'. ב. [ו]למימר ליה אי ניחא לך לקיומיה למקח בהני דמי לחיי, ואי לא, בטליה למקח לגמרי. יד רמה. ג. [ו]יאמר הלוקח אני על דעת רעות לקחתי ולא סמכתי על דברך שאמרת לי שהם יפות. ריטב"א. ד. כי כשאמרת לי רעות הם לא סמכתי עליך כי יודע הייתי שדרך הלוקח לגנות מקחו. שם. ה. שאין כאן טעות כי דרך הלוקח לגנות המקח ודרך המוכר לשבחו. שם. ו. שאסור באורו של שמש. רמב"ן. ובר"ן כתב: שאסור לראות בשמש. ז. ולא מסתבר לומר דפליגי בהכי דמר סבר גן עדן במזרח ומר סבר במערב. תוס' בכורות נה:

עין משפט נר מצוה

עב א מיי' פי"ב מהל' מכירה הל' יד סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רכז סעיף יא:
עג ב מיי' פי"ז מהל' מכירה הל' ב סמג עשין קע טוש"ע ח"מ סי' רלג:
עד ג מיי' פי"ח מהל' טוענת לגיעת הלכה י סמג עשין רלד:
עה ד מיי' פי"ז מהל' מכירה הל' ב סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רלג:

רבינו גרשום

דמצי למימר ל' אי לאו דאוניתני מעיקרא לא [מציתן] הדרת בך. כלומר אם לא בשביל שהוניתני מתחלה מן המקח שאלמלא היית מוכרו שוה בשוה והוקר ברשותי לא היית יכול לחזור בך ועכשיו בשביל שהוניתני תרצה לחזור בך כשם שבתחלה בשעה שהוניתני לא חזדת בך לא תחזור בך עכשיו: ותנא תונא. ממתני' מייתי סייעתא לרב חסדא: התנה לו למכור חטין יפות ונמצאו רעות. הואיל שנתאנה לוקח יכול לחזור בו אבל לא מוכר ואף על גב דשוב הוקרו אותן רעות הוקרו ברשות לוקח. ואע"ג דהשתא הוי אונאה למוכר ועדיין לא קבל דמיהן אינו יכול לחזור בו משום ההוא טעם דרב חסדא: ואמר רב חסדא מכר לו שוה שש בה' והוזלו. לאחר שמכרו לו קודם שקבל הדמים: מי נתאנה. מעיקרא המוכר. מוכר יכול לחזור בו אם רוצה אף על גב דהשתא לבסוף נתאנה לוקח שהוזלו. משום דמצי למימר ליה המוכר ללוקח אי לאו דאוניתני שנתתי לך שוה ו' בה' משום ההיא טענה דהואי בה אונאה מעיקרא ובטול מקח בשביל ההוא טענה קא בעית למיהדר בך השתא הואיל דהוזלו כיון דמעיקרא בעידנא דאוניתני לא הדרת בך לא יתהדר בך השתא משום דברשותך הוזלו: ותנא תונא. ממתניתין מסייע ליה לרב חסדא: התנה לו למכור לו רעות ונמצאו יפות דנתאנה מוכר. מוכר יכול לחזור בו משום דנתאנה אבל אינו יכול לחזור בו אע"ג דשוב הוזלו אותן יפות ברשותו הרבה יותר מב' שתותין. אפי' הכי לא מצי למיהדר ביה משום טעמא דרב חסדא: ומקשינן ממאי מצית למימר דההיא מלתא דרב חסדא בההיא לישנא בתרייתא דמיא למתני' ודלמא במלתא דרב חסדא איכא למשמע מינה דתרוייהו מצו למיהדר בהן ודקא מייתית סיועא ממתני' לעולם ממתניתין לא תסייעה. דמתני' היינו טעמא דמוכר יכול לחזור בו ולא לוקח ממנו דברת רע יאמר הקונה כלומר מעיקרא כשהתנה הלוקח עם המוכר למכור לו חטין רעות בקש ממנו ובתורת רעות באו לידו הואיל שנתאנה מוכר יכול לחזור בו אבל לא לוקח דהוא אמר רע רע בשעת קניה ואע"ג דהוזלו מכדי דמיהן לאחר מיכן לא מצי למיהדר ביה דמצי למימר ליה המוכר מה אתה מתרעם עלי דידי והא מעיקרא בחזקת רעות קניתם והשתא נמי רעות נינהו ומש"ה לא מצי למיהדר בו לוקח אבל לגבי מלתא דרב חסדא איכא למימר דתרוייהו מצי למיהדר בהו היכא דמכר

דא"ל לא אוניתן לא הוה מצית הדרת בך השתא דאוניתן מצית הדרת בך ותנא תונא יפות ונמצאו רעות לוקח יכול לחזור בו ולא מוכר ואמר רב חסדא א מכר לו שוה שש בחמש והוזלו ועמדו על ג' מי נתאנה מוכר מוכר יכול לחזור בו ולא לוקח דא"ל אילו לא אוניתן לא הוה מצית הדרת בך השתא מצית הדרת בך ותנא תונא רעות ונמצאו יפות מוכר יכול לחזור בו ולא לוקח מאי קא משמע לן מתני' היא אי ממתני' הוה אמינא דלמא דרב חסדא תרוייהו מצו הדרי בהו ומתני' (ח) הא אתא לאשמועינן דלוקח יכול לחזור בו דס"ד אמינא משום דכתיב [1]רע רע יאמר הקונה: [2]שחמתית ונמצאת לבנה כו': אמר רב פפא מדקתני לבנה ש"מ האי שמשא סומקתי היא תדע דקא סמקא צפרא ופניא והאי דלא קא חזינן כוליה יומא נהורין הוא דלא ברי מיתיבי [2]ומראהו עמוק מן העור (ט)[1]כמראה חמה עמוקה מן הצל והתם לבן הוא כמראה חמה ולא כמראה חמה כמראה חמה דעמוקה מן הצל ולא כמראה חמה דאילו התם לבן והכא אדום ולמאי דסליק דעתין מעיקרא הא קא סמקא צפרא ופניא בצפרא דחלפא אבי וורדי דגן עדן בפניא דחלפא אפתחא דגיהנם ואיכא דאמרי איפכא: [1]יין ונמצא חומץ שניהן יכולין לחזור בהן: לימא מתניתין רבי היא ולא רבנן דתניא

אי לאו דאוניתן לא הדרת בך. ולא"ת ביתר פי"ב משתות דקיימא לן דבטל מקח ואפילו המאנה יכול לחזור אמאי לא אמר נמי התם אי לאו דאוניתן כו' כמו בשתות וי"ל לפי שהוא רחוק מן המקח יותר מדאי וכאילו לא מכר כלל שאין רואה מקח כזה להתקיים א וריב"ס פי' דאפילו ביתר משתות אין המאנה חוזר בו אלא כשהמתאנה תובע אונאתו כיון שתובע יותר משתות דהוי ביטול מקח הוי מקח טעות ויכול גם המאנה לחזור בו ב אבל אם המתאנה אינו תובע אונאתו ורוצה להחזיק המקח כמו שקנה אין סברא שיוכל המאנה לחזור בו דמאי א"ל אי לאו דאוניתן כו' כמו בשתות: **ותנא תונא יפות ונמצאו רעות.** שוה בשוה אייני ומאי קא משמע לן שיוכל לוקח לחזור בו ולא מוכר פשיטא אלא הא קא משמע לן דאפילו הוקרו אחרי כן אין המוכר יכול לחזור:

והוזלו ועמדו על שלש. ה"מ למימר על ד' דהוי נמי ביטול מקח אלא איידי דנקט לעיל שהוקרו שניס נקט נמי שהוזלו שניס: **מאי** קא משמע לן רב חסדא היינו מתניתין. דע"כ מתניתין להכי הוא דאתא דאי לאו הכי מאי קא משמע לן וכי תימא אע"ג דלא קא משמע לן מידי יש לו לשנות (ד) כי היכי דקתני יפות ונמצאו יפות ואע"ג דהוקרו והוזלו אלף פעמים ברשות לוקח הוקרו והוזלו שלגמרי נתקיים המקח לגמרי וא"ל דאי רישא (ה) חידוש הוה ניחא הא דנקט סיפא אע"ג דפשיטא כדי למנות ארבע מדות אבל אי בריש נמי ליכא חידוש א"כ בחנם הזכיר במתניתין כל דין יפות ורעות: **אי** ממתניתין ה"א דרב חסדא תרוייהו מצו הדרי בהו. בהוקרו והוזלו ומתניתין היינו טעמא ביפות ונמצאו רעות דלוקח מלי הדר ביה ולא מוכר אע"פ שהוקרו משום דאם בא מוכר לחזור א"ל לוקח לא נתאניתי אע"פ (ו) שאמר יפות יודע היה שהן רעות דטוב טוב יאמר המוכר ג אבל במוכר לו שוה חמש בשש והוקרו דרב חסדא לא שייך למימר הכי ולכך יכול לחזור בו אפי' מוכר וסיפא מתניתין דרעות ונמצאו יפות דמוכר מלי הדר ביה ולא לוקח אע"פ שהוזלו משום דא"ל מוכר לא נתאניתי יודע הייתי שהן יפות אומר דרעות הן דרע רע יאמר הקונה [1] אבל מכר לו שוה שש בחמש והוזלו יכול לחזור בו אפילו לוקח דלא שייך למימר הכי כן פ"ה ד) בשש רש"י ועוד פר"י בע"א דלרב חסדא מלו הדרי תרוייהו דממתניתין ליכא למשמע מידי דאפשר דמתניתין אייני דלא הוקרו ולא הוזלו וכי תימא מאי קא משמע לן איצטריך סד"א דיפות ונמצאו רעות לא יוכל לחזור בו אפילו לוקח שיודע שהן רעות אע"פ שהמוכר אמר שהן יפות ה דטוב טוב יאמר המוכר וכענין זה יש לפרש סיפא: **האי שימשא סומקתי היא.** פי' ה"ר מנחם דנפקא מייה לנודר מן האדום [1]: **בצפרא** חלפא אבי וורדי דג"ע. ומשמע דג"ע במזרח הוא ואפילו למאי דאמר איפכא הוי במזרח כדפ"ה [1] וכן משמע במדרש דארץ כוש במזרחו של עולם כדכתיב (בראשית ב) הוא הסובב את כל ארץ כוש וזה הנהר יוצא מעדן א"כ (ו) עומד במזרח מסתמא והא דאמר בבראשית רבה בפ"כ שרוח מזרחית קולטת היא קלטה אדם הראשון כדכתיב (שם ג) ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן וגו' קלטה קין כדכתיב וישב בארץ נוד קדמת עדן משמע דאדם הראשון וקין במזרחו של עולם היו ושם אנו עומדים א"כ ג"ע היה במערב העולם כריך לומר (מ) דמזרח דקרא היינו קדם של עולם שאצל ג"ע והיינו קדמת עדן קדם העולם שאצל גן עדן והא דאמר בב"ר שרוח מזרחי קולטת היינו רוח מזרחי של עולם ולא של גן עדן (ט) : יין

ומאירה החמה כנגדה במערב ומאדמת מכח גיהנם שבמערב לפי שעמוד של אור החמה מכה כנגד גיהנם ומאדים החמה מכחו בפניא דחלפא במערב ועמוד שלה הולך לגד מזרח ומכה בגן עדן ומאדים מכח אדמומית וורדי דגן עדן: **לימא מתניתין רבי היא ולא רבנן.** דכיון דאמרי מין אחד (נ) הן אין שניהן חוזרין אלא המתאנה דדמי לחטין יפות ונמצאו רעות ונמצאו יפות: מין

בשעת מכירה. אבל גבי אותאת שתות דרב חסדא שאין אדם יודע שויו של מקח עד שיראה לתגר התם ליכא למימר רע רע יאמר הקונה ויודע היה שקנאו ביוקר דאי הוה יודע לא הוה זבין אלא בשויין דהוא נאמן לטעון יודע הייתי שרעות הן ואעפ"כ גמרתי בדעתי לקנותן דכיון ששוות הדמים דעתי לקנותן אבל בהא לא מהימן אי טענן הייתי יודע דאיכא אותאת וגמרתי בדעתי לקנותן בהא ודאי לא עביד איניש: **מדקתני לבנה ש"מ.** שחמתית אדומה ולא שחורה דהא שני מראות יש בחטין ולא יותר לבנות ואדומות ומדקרי לחדא לבנה ולאידך שחמתית ש"מ שחמתית אדומה ועל שם חמה שהיא אדומה קרי לחטין אדומות שחמתית: **נהורין דלא ברי.** מאור עיינו אינו ברור כל כך מתוך אור היום שמכהה עיינו אבל לפרא ופניא שהיום חשוך ניכר אדמומית החמה. ורב פפא לפרש משנתנו בא אמאי מקרי שחמתית: **עמוק.** הלבן גראה עמוק אצל השחור: **לבן הוא.** (ויקרא יג) ואם בהרת לבנה היא. ומדמדמי ליה לחמה שמע מינה לבנה היא: **ומאי דס"ד מעיקרא.** דהוה פרכינן לרב פפא מברייתא דלבנה היא אמאי לא הויא קשיא לן האי דסמקא לפרא ופניא מה היינו יכולין לפרש אמאי סמקא אם לבנה היא: **בפניא.** שאוקעת במערב דחלפא אפתחא דגיהנם ומאדמת מכח אש גיהנם. בלפרא דחלפא במזרח אוורדי דגן עדן שהוא במזרח כדכתיב גן בעדן מקדם (בראשית ב): **ואיכא דאמרי איפכא.** בלפרא סמקא משום דעומדת במזרח ומאירה החמה כנגדה במערב ומאדמת מכח גיהנם שבמערב מכחו בפניא דחלפא במערב ועמוד שלה הולך לגד מזרח ומכה בגן עדן ומאדים מכח אדמומית וורדי דגן עדן: **היא ולא רבנן.** דכיון דאמרי מין אחד (נ) הן אין שניהן חוזרין אלא המתאנה דדמי לחטין יפות ונמצאו רעות ונמצאו יפות: מין

לו שוה ו' בה'. המוכר לא היה בדעתו ליתן לו אלא שוה ה' וטעה ונתן לו ו'. להכי מוכר יכול לחזור בו. ולוקח נמי שנתן חמש היה רוצה שלא יהיה שוה פחות מה'. וכיון שהוזלו ועמדו על ב' דנתאנה מוכר מעיקרא ולוקח השתא שניהן יכולין לחזור בהן

המוכר משום דנתאנה מעיקרא והלוקח משום דמצי למימר למוכר מעיקרא מיהא בתורת מקח יפה מכרת לי ונמצא עכשיו דלא מקח יפה הוא דהוזל יותר משתות ומצינא למיהדר ביה אבל גבי מלתא קמייתא דרב חסדא ליכא למימר הכי ומילתא דוקא הוא. וממתני' מצי לסייע שפיר דלהיכא דמכר ליה שוה ה' בו' דעתיה דלוקח הוא לקנות יפה שוה ו' דמעיקרא נתאנה לוקח. דהכא ליכא למימר רע רע יאמר הקונה דמעיקרא בתורת יפות לקחן והשתא נמי דנתייקרו יפות נינהו ומיבעי למיהדר לוקח דנתאנה מעיקרא מצי למיהדר אבל לא מוכר. וחנא תונא נמי מתני' דמסייע ליה דוקא הוא לוקח לא לוקח. מתני' היא ומאי קמ"ל. אי ממתני' הוה אמינא דרב חסדא תרוייהו מצו הדרי בהו ולא דמי למתני'. דמתני' היינו טעמא דמוכר מצי הדר ולא לוקח משום דרע רע יאמר הקונה והשתא דהוו יפות לא רעות נינהו ואין כאן מקח טעות להכי אצטריך לאשמועינן רב חסדא אע"ג דלא דמיא למתני' כדאמרן לעיל קסבר נמי דמוכר יכול לחזור בו ולא לוקח. ו) ואולו לו כשהולך לו המוכר. אז יתהלל הלוקח במקחו: אגב דקתני שחמתית קאמר רב פפא במלתא דחמה ג): והאי דלא חזינא כולי יומא. דתיהוי סומקא: משום נהורן הוא דלא ברי. מחמת שמאור היום הוא גדול אין כח לראות אדמדומית החמה ג) נגד הערב: מיתיבי ומראהו של נגע עמוק מן העור ולא עמוק ממש אלא כמראה החמה שנראית עמוקה מן הצל היכא דזורחת בתוך הבית ואינה עמוקה והתם לבן הוא הנגע ומדמה החמה לבנה היא וקשיא לרב פפא. ומשני דל"ק דהאי דמדמה לה לנגע לעומקא ולא עמוק מן העור ולא עמוק ממש אלא כמראה החמה כמראה דאילו התם הנגע לבן הוא והכא אדום החמה כרב פפא: ולמאי דסליק אדעתא מעיקרא דקא סמקא צפרא ופניא. משמע לפי הלשון שאותן שעות מאדימות מכל היום ומאי שנא. בפניא חלפא כו'. וכן לשנא קמא משמע דגיהנם במזרח וגן עדן במערב:

ו) גי' רבינו רע רע יאמר הקונה ואחל לו אם יתהלל. ז) ל"ל דחמה סומקתי היא ג) אולי ל"ל דק סמוך לערב.